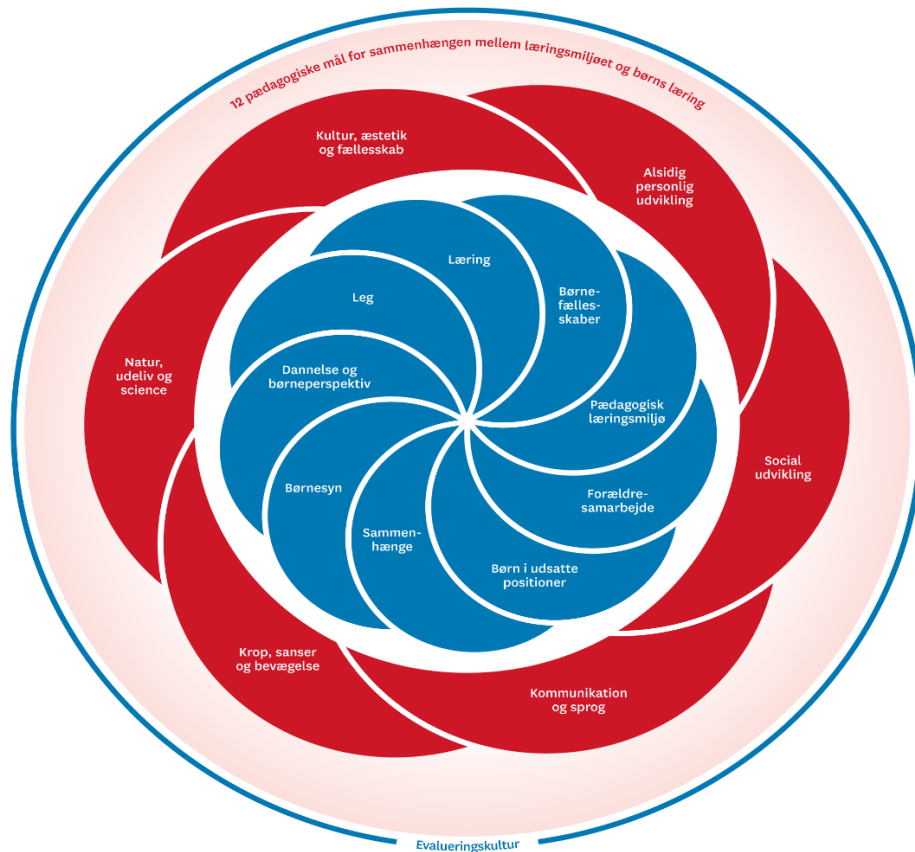

Sprogpædagogisk Handleplan 23/24

Sproget er tænkningens redskab. Sprog og tale er kognitive funktioner som er grundlæggende for barnets udvikling og læring. Tænkning opstår gennem ord. (Vygotsky).

Børns sprogniveau er afgørende for, hvordan de trives og lærer, og for hvad de senere i livet har af muligheder fx i forhold til uddannelse og arbejde.

Derfor er sprogtilgængeligheden et af de områder af børns udvikling, som det er allervigtigst at få til at blomstre. (Tomasello).

Børnesyn.

Børn gør det godt, hvis de kan!

Børnesynet har betydning for den måde vi møder barnet på. Børn har brug for nærværende og omsorgsfulde voksne, der skaber udfordringer og har positive forventninger.

Vi møder børnene i en ligeværdig relation med bevidsthed om, hvor stor magt vores ord og kommunikation har. Børns selvværd er afhængig af de reaktioner de får fra de voksne. Et barn der ofte får "skæld ud" eller bliver irettesat, vil efterhånden se sig selv som en der ikke er lige så god som de andre. Vi har barnets liv i vores hænder, en magt vi altid skal være bevidste om i samværet.

Det vi lyser på med vores opmærksomhed, gives liv og forstærkes. Derfor er vores fokus i hverdagen afgørende for, om barnet kommer til at blomstre og udleve sit potentiale. Forbindelser i hjernen styrkes ved at man bruger dem, ligesom når vi træder stier i skoven. Jo oftere vi går på dem, jo tydeligere bliver de. Anette Prehn, sociolog, taler om "gå hen imod" sprog, som er det der virker, hvis vi vil have børn til at ændre adfærd.

Så derfor skal vi undgå at bruge "gå væk fra" sprog, som ofte ligger lige for.

- "Du må **ikke** slå"
- "Du må **ikke** skubbe"
- "Jeg vil **ikke** have du løber herinde"
- "Du må **ikke** kaste med legetøjet" osv.

Hver gang vi gør det, får vi lige præcis lyst de stier op som vi reelt ønsker at svække: **slå, skubbe, løbe, kaste med legetøj** osv. Når vi taler i dette "gå væk fra sprog", skaber vi ingen alternativer i børnenes hjerner. Vi giver dem ingen nye og hensigtsmæssige stier de kan gå ad.

Den voksnes magtposition kan bruges til at fremme børns muligheder ved at bruge et "gå hen i mod" sprog. Hvis de voksne har besluttet at boldene i boldbassinet ikke må komme ud

der fra, kan man i stede for at sige "Nej! du må **ikke** kaste med boldene" sige: "Hernede i bassinet må man lege med boldene og hjælpe dem med at blive hernede." Eller hvis skaden

er sket - et barn har slået Peter: "Se... Peter blev ked af det, skal vi lige hjælpes ad med at trøste ham lidt – og evt. følge op med: "Hvor er du sød ved Peter." Efterfølgende kan man evt. spørge: "Hvad ville du?"

Når vi anvender denne form for positive guidning, med nysgerrighed på børnenes perspektiver, følelser og intentioner der ligger bag deres kommunikation og adfærd, så styrker vi børns selvværd, fremfor at stigmatisere og ekskludere. Hvert enkelt barns ressourcer og potentialer synliggøres, så det positive børnesyn optages i fællesskabet.

Med denne empatiske og nærværende tilgang, hvor vi med omsorgsfuld tone guider børnene, og fortæller hvad vi gerne vil have, frem for hvad de *ikke* må, så skaber vi rammerne for, at alle børn kan lykkes og føle sig værdifulde og ligeværdige.

Læring.

Børn lærer når de leger. Vi vægter derfor at vores arbejde med læring er ud fra et legende og udforskende perspektiv.

Charlotte Palludan, Ph.d. og mag.art. i kultursociologi, peger på at der er forskellige toner på spil i samtaler mellem børn og voksne. I den "ægte" samtale sker der en *ligeværdig udveksling* af budskaber, som begge parter gensidigt forholder sig til. En anden type samtale bærer præg af en *undervisnings* tone og som kendetegnes af at den voksne stiller barnet

spørgsmål om emner, som den voksne allerede kender svaret på. Der er således forskel på disse to spørgsmålstyper:

1. Neej, sikke en flot bil, er du glad for den? (*Udvekslingstone*)

Den voksne ved ikke om barnet har en ynglings farve og der er mulighed for flere svar.

2. Neej, sikke en flot bil, hvilken farve har den? (Undervisningstone)

Den voksne kender på forhånd svaret og der er kun ét korrekt svar.

Det er vigtigt for børns udvikling, at de øver sig i at rette opmærksomheden mod noget i længere tid ad gangen. At kunne koncentrere sig samt udvise *ihærdighed* i lege og aktiviteter er betydningsfulde færdigheder, som børn også skal øve sig i at mestre. Nogle børn har brug for mere voksenstøtte i dette end andre. Den voksne kan sørge for at legene og aktiviteterne er *overskuelige* og i en *passende sværhedsgrad*, så børnene oplever at lykkes.

Børns mentale overskud er ikke det samme hele dagen eller hver dag, og de færdigheder barnet kan vise på et tidspunkt er ikke nødvendigvis muligt for barnet på et andet tidspunkt. Her positionerer den voksne sig ud fra det barnet kommunikerer med ord og adfærd, og ikke ud fra generelle forventninger til barnets færdigheder.

IHÆRDIGHED
Sociale sammenhænge

HUKOMMELSE
Når børn spiller bold, bruger de hukommelsen til at huske spillets regler
fx at man skiftes til at kaste bolden

VEDVARENDE OPMÆRKSOMHED
Når børn leger en leg sammen, må de fikseres deres opmærksomhed på legen og reagere i tide
fx have fokus på bolden

BEHOVSUDSÆTTELSE
Når børn leger sammen er de nødt til at kontrollere deres usiddbare impulser og udsætte egne behov
fx vente til det bliver deres tur eller vente med at få hjælp

FØLELSMÆSSIG REGULERING
Når børn leger sammen opstår der både positive og negative følelser der skal reguleres hvis de bliver en hindring for legen
fx vrrede hvis det andet barn ikke kaster bolden tilbage

TRYGFONDENS BØRNEFORSKNINGSCENTER

Børn lærer sprog i gode relationer og samtaler med andre. Først og fremmest handler samtaler om at indgå i et opmærksomhedsfokus og i at gøre sig forståelig og forstå hinanden. Nogle børn har svært ved at indgå i samtaler og hos de voksne opstår der tvivl om barnet forstår, mangler ord osv. Heldigvis har de voksne læringsstigen og sprogstrategierne som vigtige redskaber til at støtte og udvikle barnet, fra det udviklingstrin det befinder sig på.

Når de voksne formår at integrere redskaberne i samtaler med børnene – så giver vi dem de bedste muligheder for at tilegne sig ordforråd og sproglige kompetencer.

Sprogstrategier:

1. **Se på barnet når du taler med ham/hende,**
hav øjenkontakt så barnet ved du lytter og får mere lyst til at tale.
2. **Lyt til det barnet siger, og gentag med interesse i stemmen.**
Så motiverer du barnet til at fortælle mere, og det føler sig værdifuld.
3. **Tal langsomt og tydeligt.**
Barnet skal kunne høre ordene tydeligt og have mulighed for at følge med.
4. **Giv tid – vent på barnet så han/hun kan nå at tænke og svare.**
Børn har brug for længere tid til at finde de ord de skal bruge.
5. **Ret ikke på barnet – bare gentag ordet eller ordene tydeligt.**
Børn øver sig. Eks. " se der, en tat – ja der er en kat"
6. **Sæt ord på – fortæl f.eks. hvad i spiser, hvad i ser og hvad i gør.**
Det styrker barnets ordforråd

Turtagning er fundamentalt for kommunikation og er normalt en læring der finder sted meget tidligt. Dette er en færdighed der til stadighed er brug for at øve.

Sprogpedagogisk læringsmiljø.

Vores læringsmiljø er for **alle** børn, **hele** dagen! De daglige mellemrum og rutiner er hverdagssituationer der tidsmæssigt fylder rigtig meget i løbet af en dag. Mellemrum skal forstås som de aktiviteter der ligger mellem de fastlagte og planlagte aktiviteter. Det kan være på turen hen til legepladsen, når barnet er kommet op af middagsluren, eller om morgenen indtil alle er kommet osv. Styrken ved at have fokus på

læring i mellemrummene er, at der er så mange af dem. De mange daglige sproglige ”dryp” betyder en massiv påvirkning over tid. De har også den styrke at de er forudsigelige for børnene, hvilket bidrager til tryghed og frigiver energi. Med dette i fokus bliver mellemrum og rutiner de ideelle stilladser for børnenes sprogtilegnelse. Her er masser af muligheder for gode samtaler, hvis de voksne transformerer dem til sproglige læringsrum.

Med udgangspunkt i neuro-affektive udviklingspsykologiske forståelser tilrettelægger vi dagligdagens rutiner, mellemrum og aktiviteter med organisatoriske tiltag der støtter op om **alle** børn. (Se nedenfor i *kursiv*) Vi justerer graden af tiltagene i forhold til den aktuelle børnegruppe, men tiltagene er altid til tilstede, så det enkelte barns trivsel og udvikling understøttes.

Overskuelighed og gentagelser i rammer, indhold og relationer. Dette har betydning for **alle** børns muligheder for trivsel og læring, men det er især vigtigt for børn i udsatte positioner.

Visualisering i form af billeder (piktogrammer) eller genstande. Herved forbedrer vi kommunikationen for at **alle** børn kan forstå og blive forstået.

Forberedelse på hvad der skal ske og stilladsering af hvordan børnene kan deltage. Herved skabes de bedste muligheder for succesfuld deltagelse.

Inddragelse af børnene så de selv kan gøre sig tanker og udtrykke deres ideer og meninger, med hensyntagen til barnets alder.

Mængden af *sansestimuli* har betydning for barnets neuro-affektive afstemning.

Gruppestørrelser samt aktiviteters *varighed* og *tempo* er vigtig for succesfuld deltagelse.

Læringsmiljøet skal fysisk indrettes med mulighed for at børnene kan tilgå bøger og skrive/tegne redskaber. I vuggestuen og dagplejen er ”Vi Lærer Sammen” en integreret del af hverdagens praksis. I hele Dagtilbuddet arbejdes der kontinuerligt med ”Hit med lyden.” Billederne hænger så børnene kan se dem, tale om dem og anvende dem. Læringsmiljøet skal gennem et varieret og meningsfyldt indhold vække børnenes glæde, nysgerrighed og lyst til at eksperimentere.

Støj er en vigtig faktor når vi ser på børns muligheder for sproglig udvikling. Helt op til 15 års alderen har børn svært ved at sortere baggrundsstøj fra. Det skyldes at deres høreevne i

hjernen ikke er fuldt udviklet. Især små børn går glip af sprog, hvis der er meget støj. De har et mindre ordforråd, og kan ikke trække på deres sproglige viden som voksne kan. De kan ikke høre beskeder, hvis der er støj, baggrundsmusik eller nogen der taler. Det er simpelthen for svært ved at rette fokus mod det vi forventer. Det betyder også, at to-sprogede børn er dobbelt ramt, fordi de ikke behersker dansk så godt. (Torkil Østerbye, lektor.)

Vi kan indrette vores praksis, så vi undgår situationer, hvor støjen bliver et problem:

- Vi kan dele børnene op i mindre grupper.
- Vi kan udnytte de tomme lokaler der er, når nogen er ude af huset mm.
- Vi kan tilrettelægge ture ud af huset på skift.
- Vi kan være opmærksomme på vores eget stemmeniveau.
- Vi hører kun musik, hvis vi bruger det til noget – ikke som baggrundsstøj.
- Vi støtter børnene i at tale med ”indestemmer.”
- Være opmærksomme på at der er ro, ved kollektive beskeder.

Et udviklende læringsmiljø for børn er **fri** for indbyrdes voksen samtaler, som derfor planlægges på andre tidspunkter, så fokus ligger i interaktioner med børnene. Støjniveauet stiger straks, når de voksne har fokus et andet sted.

Legen.

Børn har en legende tilgang til at undersøge og afprøve deres omverden for derigennem at tilegne sig færdigheder. I legen bearbejder børn deres følelsesmæssige indtryk og kan gennem adfærd kommunikere bevidste og ubevidste tanker og følelser.

Vi anerkender at *legen* har værdi i sig selv og det er børns natur at lege. Det falder dog ikke alle børn let at deltage i lege med andre børn. Den norske psykolog og specialpædagog Elisabeth Brekke Stangeland har i sin ph.d. afhandling undersøgt sammenhængen mellem børns sproglige og sociale udvikling. Studierne viser tydeligt at børn med lav sprogscore har vanskeligt ved at indgå i lege med andre børn.

Beherskelse af legetyper fordelt på sprogscore			
	Lav sprogscore	Gns. sprogscore	Høj sprogscore
Funktionsleg	88%	98%	98%
Variert lege-repertoire	74%	92%	97%
Begyndende "lade som om-leg"	54%	83%	97%
Leger med andre børn	11%	70%	88%
Forbliver i legen	8%	38%	70%
Deltager i konstruktionslege	2%	4%	40%
Aktiv i rolleleg	0%	1%	29%
Deltager i regelbaserede lege	0%	0%	7%

Beherskelse af sociale færdigheder fordelt på sprogscore			
	Lav sprogscore	Gns. sprogscore	Høj sprogscore
Deler legetøj	63%	80%	85%
Behersker turtagning	11%	38%	67%
Udviser empati	9%	45%	76%
Samarbejder med andre børn	1%	2%	44%
Udviser en grad af selvregulering	2%	3%	34%
Udtrykker følelser hensigtsmæssigt	1%	0%	11%
Udviser initiativ og er socialt aktiv	0%	0%	16%
Opsøger andre på en positiv måde	1%	2%	26%
Har etableret venskaber	4%	10%	46%

Vi understøtter legen i praksis dels ved at give børnenes lege gode rammer, dels ved at de voksne engagerer sig i lege med børnene.

*Børn lærer kun hvis de deltager – det er de voksnes ansvar at støtte børn så **alle** kan deltage.*

Dannelse og børneperspektiv.

Sproget er tænkningens redskab. Sprog og tale er kognitive funktioner som er grundlæggende for barnets udvikling og læring. Tænkning opstår gennem ord. (Vygotksky). Tilegnelse af sprog og kommunikative færdigheder er centralt for barnets læring og trivsel. Sproget kommer ikke af sig selv. Vi anvender derfor *læringsstigen* og *sprogstrategierne* for at fremme den gode samtale i vores hverdag. Herved kan vi både støtte og udfordre børns selvstændige tænkning samt give dem mulighed for at sætte ord på tanker.

LÆRINGSSTIGEN

GØR-DET-NEMMERE

SVARBEET

• So, har kammer far og Anna på cykel. Hvad laver de?

HJÆLPES AD

• Skal vi hjælpe ad med at pæge på alle de ting i bogen, der kan køre?

BEGRÆNSE VÆLG

• Jeg siger får. Binner får på sko eller rinner får på hår?

GØR-DET-SVÆRERE

FORSØGE

• Hvad sker der hvis blomsterne i haven ikke får vand?

GENERALISERE

• Kender du andre slags grøntsager?

ARGUMENTERE

• Nogle gange skriver man et navn i tejet eller på dit legetøj. Hvorfor gør man det?

DEN GODE SAMTALE

FORTOLK OG UDVID

Forældre: Ja, dikkon har tejp på. Det er en fin kjole - den er rød.

Barn: Dikkon har tejp på.

BRUG ABSTRAKTE ORD

Forældre: Ja, det er flotte tern foran. Bagpå er der en cykel.

Barn: Det er blå.

FORKLAR NYE ORD

Forældre: Det er en klædedække. En klædedække er en der er lavet af stof.

Barn: Dikkon er blod.

RELATER TIL NOGET BARNET KENDER

Forældre: Gå med det blå.

Barn: Det er en brændt i spises. Det er så på på brændt tøj, da vi var på tur.

Den gode samtales ABC

1. Inddrag barnets perspektiv

2. Udfold samtalen

3. Mange skift

Herved får det enkelte barn mulighed for at udtrykke sine behov, tanker, ideer og ønsker samt for at øve sig i at forhandle og argumentere. Gennem samtalerne arbejder vi med *dannelse og demokrati* ud fra et *børneperspektiv*. Børnene giver gennem deres handlinger og ord udtryk for, hvad de oplever som betydningsfuldt og gennem inddragelsen tager hverdagen nye retninger. Børnene øver sig i at lytte til hinandens perspektiver, hjælpe hinanden og opbygger positiv forståelse af sig selv.

Barnets perspektiv.

Vi er nysgerrige og interesserede i at forstå *barnets perspektiv*. Vores kommunikation med børn tager afsæt i et ønske om at forstå det enkelte barns perspektiv. Vi er interesserede i det, der ligger bag et barns adfærd og ser barnets adfærd. Med barnets perspektiv for øje stiller vi spørgsmål til barnet, planlægger, reflekterer og handler.

Børnefællesskaber.

Vi arbejder løbende med at vedligeholde inkluderende *børnefællesskaber*. Alle børn uanset status og udfordringer, skal opleve at have et positivt og stabilt tilhørsforhold med gode relationer. Børnene oplever at de er forskellige, men at der er meget at være fælles om, og det skaber glæde. Dette understøtter vi ved at italesætte børnenes ressourcer med positive forventninger. Vi skal være opmærksomme på hvilken indflydelse vore egen adfærd og "tone" er inkluderende/ekskluderende.

Der arbejdes med fælles temaer i børnegruppen, om hvordan de sociale regler skal være og hvordan vi skaber fundament for gode relationer. I børnefællesskabet øver børnene sig i at regulere følelser og kommunikativ adfærd. Nyere forskning viser at eksplicit læring har positiv effekt. Eksplicit læring henviser til situationer, hvor den voksne tydeliggør, hvad der skal læres og hvordan. Børnene øver sig således sammen og opnår en fælles forståelse for sociale koder, der er derfor ekstra kraft i læring i fællesskabet i forhold til individuel læring.

Børn i udsatte positioner.

Pædagoger og pædagogiske assistenter har fordelt børnene mellem sig, og varetager en primær funktion for de pågældende børn. Primærfunktionen betyder at have et særligt ansvar for "sine" børns deltagelse i hverdagen samt viden om deres udvikling.

Vi møder det enkelte barn med tanke for dets *nærmeste zone for udvikling*, og imødekommer børns individuelle behov. Der kan i læringsmiljøet skrues op eller ned for de pædagogiske greb i forhold til individuelle behov.

Når et barn har udfordringer i sin kommunikation er det betydningsfuldt at de voksne mindsker kravene og anvender læringsstigen og sprogstrategierne.

Den primære voksen har ansvaret for at planlægge mere sprogligt samvær med børn, der har udfordringer med sproget. Barnet deltager i stimulerende aktiviteter evt. jævnfør handleplan. Har den voksne en bekymring for barnets sprog rettes henvendelse til en sprogvejleder, og sammen planlægges en indsats. Ved behov kan forældresamarbejdet udvides og der kan desuden tages initiativ til at inddrage eksterne samarbejdspartnere.

Vi samarbejder med tale-hørekonsulenten fra Tværgående enhed for læring, TEFL.

Forældresamarbejde.

Vi samarbejder med forældrene om deres barns trivsel og udvikling herunder sprogtiltagelsen, bl.a. udleverer vi en "Forældresprogfolder" når barnet starter i Dagtilbud Brædstrup. Folderen synliggør forældrenes betydningsfulde rolle for deres barns sproglige udvikling.

I dagpleje og vuggestue udleveres "Sprogtips" og i børnehaven udleveres fokusord, så ordene kommer i spil på flere forskellige arenaer, og forældrene kan følge med i sprogarbejdet. Derudover anvendes sprogvurderingen som redskab. Obligatorisk test ved 3.3 og 5 år og ellers ved behov. 3 års vurderingen gennemgås sammen med forældrene ved trivselssamtalerne.

Vi synliggør børnenes deltagelse i processer samt udstilling af børnenes produkter.

Der afholdes forældremøder, hvor der ligeledes informeres om de sproglige indsatser.

Hvis der er bekymring for barnets sprogtiltagelse eller udtalevanskeligheder kan forældrene

tilbydes et samarbejde med sprogvejleder. Vi har desuden mulighed for at tilbyde et skræddersyet sprogforløb, "Sprognøglen" sammen med en sprogvejleder, et tilbud der er rettet mod forældrenes egen indsats med barnet.

VI LÆRER Nye ORD

Her er det nye ord sandal

Ord fra samme kategori:
Sandaler er en slags sko.
Det er stærkere også.
Den tager vi bare på når det er koldt.

Få barnet til at vise kendskab:
Kan du finde andre sandaler her i garderoben?

Mange gentagelser:
Hvor er det en flot sandal du har på.
Se sandalen er blå.
Hov, tæerne stikker ud af sandalen.

Eksempler og mod-eksempler:
Klip-klepper er også sandaler, men det er strømper ikke, selvom de også sidder på fødderne.

Relater til kendte ord:
Du ved godt hvad sko betyder, ikke?
En sandal er en slags sko man bruger når det er varmt. Se tæerne kan stikke ud!
Det er en åben sko

Bag og læring | vuggestue

TEKSTENS BEMÆRKNINGSDIVISION

Sammenhænge.

Sammen med forældrene sikrer vi børnene en tryk overgang fra hjem til dagtilbud. Vi har fokus på at samarbejde om barnets sprog. Det er vigtigt for os at forældrenes tanker og viden om barnet og dets sprog bliver et betydningsfuldt omdrejningspunkt i samarbejdet.

I vuggestue og dagpleje starter vi med at lege med "Hit med lyden" dyrene og deres lyde. I børnehaven arbejdes der også med "Hit med lyden" så her oplever børnene sammenhæng og genkendelighed.

Vi samarbejder med forældrene om skolestarten. Her indgår 5 års sprogvurderingen i samtalen.

Inden barnets overgang til skolen overdrages sprogvurderingsresultater og eventuelle igangværende handleplaner.

Sprogtemaer i hverdagen.

Vi arbejder med en række sprogtemaer som er med til at give børnene brede sproglige kompetencer. Nyt personale skal læse nedenstående *sprogtemaer*.

Vuggestuepersonale og Dagplejere, skal læse pixiudgaven til *Vi Lærer Sammen (VLS)* Dette er en forudsætning for at kende praksis i Dagtilbud Brædstrup.

Samtalen er grundlæggende i vores arbejde og tager udgangspunkt i de *understøttende*

sprogstrategier og læringsstigen. Der kan læses nærmere om dette i temaet om **samtaler**

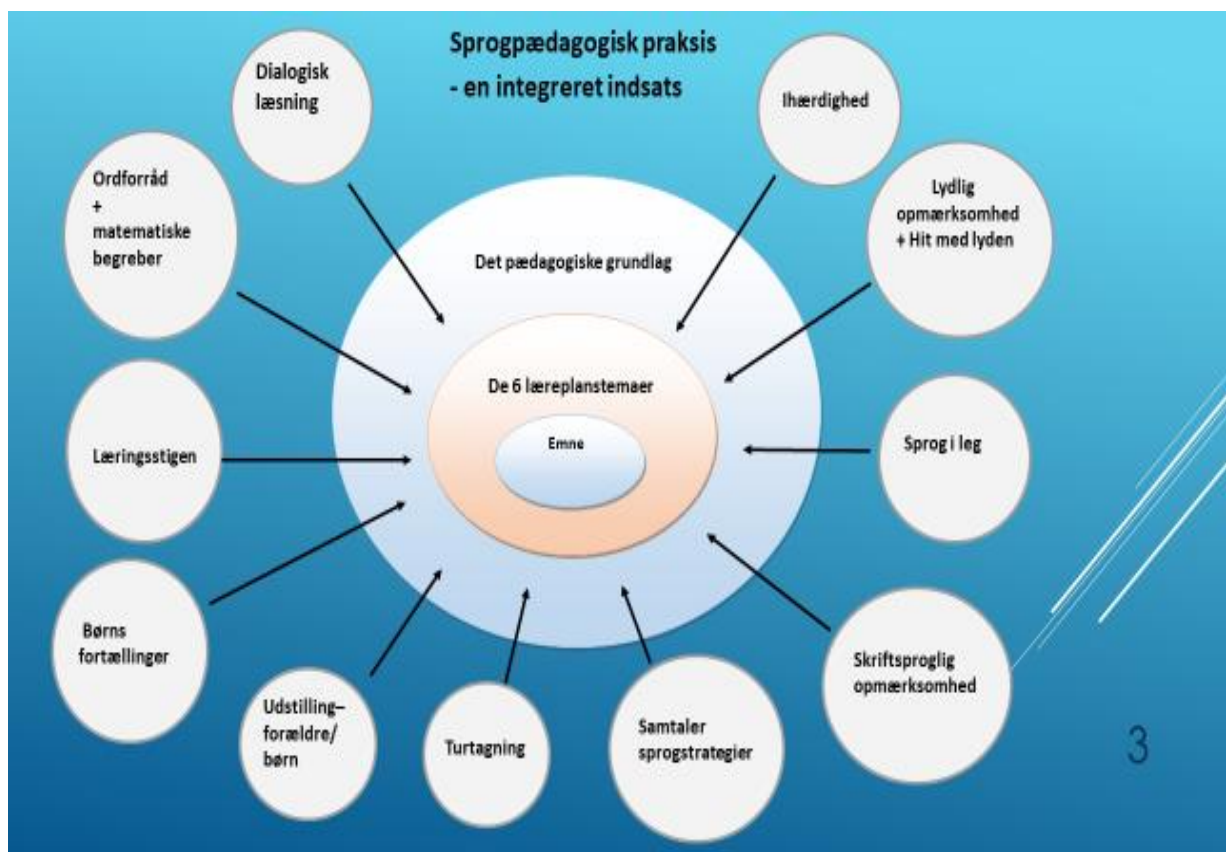
Vi arbejder løbende med *lydlig opmærksomhed* med et alsidigt indhold. Dette kan der læses nærmere om i temaerne **lydlig opmærksomhed 1 og 2**.

Vi arbejder løbende med *skriftsproglig opmærksomhed*, hvilket der kan læses nærmere om i temaerne **Dialogisk læsning og Legeskrivning**.

Vi arbejder løbende med børns *ordkendskab* gennem fokusord som også forældrene får mulighed for at bruge derhjemme. Der kan læses nærmere om arbejdet med ordforråd i temaet **Ordforråd**.

Vi arbejder løbende med børns **samtaler i leg**. Dette kan der læses nærmere om i temaet af samme navn.

Vi arbejder med børns udvikling af fortælle lyst og erfaring og dette kan der læses nærmere om i temaet **Børn fortæller**

Med denne sprogpædagogiske handleplan, håber vi at det er tydeligt og gennemskueligt at sprog og pædagogik går hånd i hånd.